

Cultuurhistorische beschrijving en waardering radialen Prinsejagt - Driehoeksbos

Beleidskader

Het Besluit ruimtelijke ordening verplicht gemeenten rekening te houden met cultuurhistorische waarden. Daarom moet voorafgaande aan een bestemmingsplan onderzocht zijn welke waarden in het plangebied aanwezig zijn.

In het gemeentelijk beleid is vastgesteld dat herkenbaarheid van de historische structuur een uitgangspunt zou moeten zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen. Daarmee kunnen de identiteit en de kwaliteit van de leefomgeving worden versterkt. (Vitaal Verleden 2001)

In de door de gemeente vastgestelde Integrale Visie Erfgoed Eindhoven (2012) is de doelstelling opgenomen om van Eindhoven een leesbare stad te maken, een stad die zich laat begrijpen, zowel door inwoners als bezoekers, in haar karakteristiek met een historische gelaagdheid en verscheidenheid, met verschillende gezichten en verhalen, die samen de Eindhovense identiteit bepalen.

Voor het bestemmingsplan relevante cultuurhistorische waarden zijn daarom ruimtelijke kenmerken in de vorm van objecten, stedenbouwkundige en/of landschappelijke structuren, waaraan de historische ontwikkeling kan worden afgelezen.

De gemeente Eindhoven heeft in 2008 een cultuurhistorische waardenkaart vastgesteld. Dit is een indicatieve kaart, die per bestemmingsplan of projectgebied nadere uitwerking behoeft.

Het huidige Eindhoven heeft zich ontwikkeld uit een stad en vijf dorpen die in 1920 met de stad werden samengevoegd. Kenmerkend voor de oorspronkelijke structuur zijn dan ook de kernen van stad en dorpen die door radiale wegen met elkaar waren verbonden. De herkenbaarheid van deze prestedelijke structuur is voor de identiteit van de stad van wezenlijk belang.

De lintbebouwing langs deze radialen kan per deel divers van karakteristiek en verschijningsvorm zijn. Juist dit geeft ze hun ruimtelijke kwaliteit, maar maakt het ook lastig om deze karakteristiek steeds leesbaar te houden zonder letterlijk terug in de tijd te gaan naar een eenduidige typering. Aan de hand van een matrix is de bebouwing geanalyseerd en gewaardeerd.

Woensel

Vóór de samenvoeging van de gemeente Woensel met Eindhoven in 1920 liepen door het gebied verschillende wegen vanuit Eindhoven naar elders. Uit het noorden kwamen ze ter hoogte van de Fellenoord bij elkaar en sloten daar aan bij de noordelijke entree van de stad. Zo vormde de Lijmbeekstraat de verbinding met de Oirschotsedijk. De Boschdijk was onderdeel van de in 1818 voltooide straatweg van 's-Hertogenbosch naar Luik. Een oudere route liep via de Kruisstraat, Van Brakelstraat, Berlagelaan en Oude Bosche Baan. Beide liepen over de Woenselse Heide en kwamen uit bij de Fellenoord. Langs de rand van de dekzandrug van de Woenselse Heide liep een doorgaande weg via de Frankrijkstraat, Woenselsestraat en Vlokhovenseweg (oorspronkelijk Grote Herenstraat) naar Son De Broekseweg en Eckartseweg vormden de verbinding met Eckart en via Soeterbeek met Nederwetten en Nuenen. Langs de weg naar Son was van oudsher de meeste bebouwing te vinden die naar het noorden toe een verspreid karakter droeg.

Sinds de zestiger jaren van de vorige eeuw zijn als gevolg van ingrepen in de infrastructuur en grootschalige stadsuitbreidingen in Woensel van de oorspronkelijke wegenstructuur slechts

fragmenten overgebleven. Werden bij voorgaande stadsuitbreidingen nog vooral de ruimten tussen de oude radialen ingevuld en nieuwe verbindingen toegevoegd, in Woensel werd de bestaande topografie radicaal veranderd.

Op de oudste topografische kaart is aan de Oude Bossche Baan en aan de Boschdijk nog vrijwel geen bebouwing te zien, alleen aan de Fellenoord. Wel lagen er in de nabijheid enkele boerderijen, zoals de Kronehoef en Vredeoord. In de tweede helft van de 19de eeuw neemt de bebouwing tussen de Fellenoord en de Frankrijkstraat toe aansluitend op die aan de Woenselsestraat.

Dat veranderde na het ontstaan van Groot Eindhoven in 1920. Door de groei van het Philips concern was er een grote behoefte aan sociale woningbouw. Hierin werd vanaf 1927 o.a. voorzien door woningcorporatie Thuis Best die in 1929 zowel aan de westkant van de Boschdijk als aan de oostkant woningen liet bouwen. In de omgeving van de boerderij Vredeoord ontstaat de wijk rond het Hendrik de Keyzerplein.

In de dertiger jaren stagneerde de sociale woningbouw maar werden door particuliere investeerders wel middenstandswoningen gebouwd.

Meer naar het noorden toe was sprake van enige bebouwing van twee-onder-een- kap en vrijstaande panden.

In de bosrijke omgeving aan de Westkant van de Boschdijk werd in 1918 het Rijkskrankzinnigengesticht gevestigd, thans Psychiatrisch ziekenhuis De Grote Beek.

Ten zuiden daarvan bouwde Philips in de eerste helft van de zestiger jaren het complex Vredeoord met in 1964 een nieuw hoofdkantoor, thans Philips Benelux.

Na de Tweede Wereldoorlog vonden de stadsuitbreidingen aanvankelijk hoofdzakelijk plaats ten zuiden en ten westen van het spoor. Pas vanaf ca. 1960 werden nieuwe woonwijken gebouwd ten noorden van de wijk de Barrier en ten oosten van de Oude Bosschebaan, de huidige wijken Prinsejagt en Driehoeksbos.

Nog later volgde de stadsuitbreiding Achtse Barrier.

Analyse

Van de oorspronkelijke Oude Bossche baan is nog slechts een gedeelte over. Alleen het beloop en de straatnaam herinneren nog aan de vroegere verbindingsweg.

De Boschdijk behoort tot de oude radiaalstructuur van vóór 1920. De weg is echter niet organisch gegroeid maar aangelegd. De situatie bij de Fellenoord en de aansluiting van de Boschdijk is na 1970 radicaal gewijzigd. De oude kleinschalige lintbebouwing langs de Boschdijk tussen de Fellenoord en de Frankrijkstraat is geheel verdwenen en vervangen door grootschalige complexen. Binnen de Ring draagt de Boschdijk dan ook een stedelijk karakter. Ter hoogte van de wijk Limbeek zijn nog enkele blokken van tweelagen met kap te vinden. Ten noorden van de kruising met de Ring ligt aan de oostkant een begraafplaats die oorspronkelijk behoorde bij de inmiddels gesloopte Pauluskerk en aan de Westkant uit aaneengesloten bebouwing van twee lagen met kap uit de jaren '30 en de Wederopbouw. Verderop vanaf de Wattstraat resp. de Barrierweg bestaat de bebouwing hoofdzakelijk uit woningblokken van twee lagen met kap, die deel uitmaken van de wijken Groenewoud aan de westkant en De Barrier aan de oostkant.

Tegenover De Grote Beek staan twee onder een kap woningen en een enkel vrijstaand pand uit het interbellum. Hier heeft de Boschdijk een groen en open karakter.

De latere bebouwing van de wijken Prinsejagt en Driehoeksbosch is niet op de Boschdijk georiënteerd.

Verder naar het noorden richting Acht vertoont de Boschdijk een mengeling van zakelijke complexen en oudere panden uit de dertiger jaren, die geen samenhang vertonen.

Waardering en aanbevelingen

Omdat de bebouwing van de wijken Prinsejagt en Driehoeksbos geen relatie heeft met de Boschdijk als radiaal valt een waardering buiten dit bestek. Een uitzondering vormt de rij woningen Boschdijk 682-710. Zij zijn als karakteristiek aan te merken voor de open bebouwingsstructuur langs de uitvalsweg naarmate men verder van het centrum kwam. Zij vormen een herkenbaar en homogeen ensemble en de pendant van de bebouwing langs de Aalsterweg, die het vervolg was van dezelfde straatweg van Den Bosch naar Luik. Met een sloopvergunningstelsel kan deze karakteristiek worden gewaarborgd. Ook het groene karakter van dit gedeelte van de Boschdijk ten noorden van De Barrier is een kwaliteit die het behouden behouden waard is. Het zou aanbeveling verdienen hier ook laanbeplanting terug te brengen.

Bronnen:

Caspers, Thijs en Huis Stam, *Historische topografische Atlas ±1836-1843 Noord-Brabant 1:25.000*, Tilburg 2008

Caspers, Thijs, Anouk van der Leest en Huis Stam, *Historische topografische Atlas ±1894-1914 Noord-Brabant 1:25.000*, Tilburg 2006

Topografische kaarten 1:25000, 1929, 1946

Beekman, P.C. , *Eindhoven Stadsontwikkeling 1900-1960*, Mierlo 1982

RCE 2012, *Rekening houden met cultuurhistorische waarden*

RCE 2013, *Cultuurhistorisch onderzoek in de vormgeving van de ruimtelijke ordening*

RCE 2014, *Eenheid en verscheidenheid, een zoektocht naar een integrale cultuurhistorische waardenstelling van het materiële erfgoed, achtergronddocument*

Beekman, Piet, *Eindhoven stadsontwikkeling 1900-1960*, Mierlo 1982

Spoorenberg, J., *Straatnamen in de geannexeerde dorpen, later gemeenten, vóór 1920*,

<https://zichtopeindhoven/straatnamen> (feb. 2019)

Damen, Ben, *Woensel ,van Philipswijk tot Broekseweg* , Eindhoven 1018